

УДК 316.662.23

В. М. МЕЛЬНИЧУК

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО ДИСКУРСУ

У статті розкрито сутність поняття «професіоналізм» з погляду соціології в історичній ретроспективі. Проаналізовано соціальні передумови виникнення професій на початкових етапах розвитку соціальних спільнот. Розглянуто категорію «особа професіонала» з позицій соціологічної науки. Визначено механізм становлення професіонала як особливого типу. Доведено, що прізвища деяких людей були пов'язані за характером та змістом їх трудової діяльності. Проаналізовано фактори розвитку професій у Стародавньому світі (Китай, Греція), у добу Середньовіччя, де професіоналізм отримав новий імпульс у зв'язку з поширенням християнства, у Новий час, де людина буржуазної епохи, особистість, яка стала суб'єктом капіталістичних виробничих відносин, найманим працівником і яка розвине ці відносини до сучасного їх стану. Доведено, що на сучасному ринку праці для виконання певного типу роботи необхідні загальні та спеціальні теоретичні знання, уміння, навички, а також відповідні здібності й особливості особистості. Зазначено, що через науково-технічний прогрес професіоналізм набув іншого татунку, і багато нових професій з'явилося на заміну старим. Розкрито онтологічну сутність понять «професія» і «професіонал». Оцінено вплив науково-технічного прогресу на розвиток окремих професій, деяких з них уже не існує. Охарактеризовано професійні функції професіоналів. З'ясовано, що на роль професії претендують найбільш давні та шановані заняття, у яких велике значення має професійна компетенція, етичний кодекс, механізм внутрішньо-професійного контролю, особливої професійної культури тощо. Доведено, що праці зарубіжних та українських учених кілька десятиліть тому мають актуальність у наш час.

Ключові слова: професія, професіоналізм, професіонал, соціальний тип, соціальні спільноти, майстерність, ринок праці, особистість.

Останніми роками на тлі економічного та політичного розвитку українського суспільства простежується певна динаміка в розвитку трудових і професійних відносин, поступово заповнюються прогалини в системі ціннісних орієнтації особистості. У сучасній Україні в трудовій мотивації особистості стійкої тенденції набуває прагнення до професійного вдосконалення й професійного зростання. Однією з найважливіших рушійних сил соціальної динаміки стає професіоналізм як складне, багатоаспектне явище, що передбачає посилення соціальної активності особистості та збільшення ступеня її відповідальності як за власну долю, так і за ефективність економічних процесів у суспільстві.

Разом з тим актуальність дослідження проблеми професіоналізму людини в будь-якій сфері діяльності зумовлена не тільки зростанням значущості суб'єктивного чинника професіоналізму, професійної досконалості особистості, її ініціативності, діловитості, творчого мислення, а й об'єктивними особливостями розвитку професійних явищ у трансформа-

ційному суспільстві: змінами у сфері економіки, удосконаленням професійної структури суспільства, зміною професійних пріоритетів і переваг.

Пріоритетними чинниками творчого та прогресуючого розвитку будь-якого суспільного організму й сучасної цивілізації загалом є професіоналізм і моральність. Необхідні умови такого розвитку – професійна досконалість особистості, заснована на досягненнях сучасної науки, освіти й соціальної практики, і духовно-моральна висота людини, її етичні цінності, які втілені в соціальній діяльності та визначають змістовно-життєве цілепокладання. Як основні принципи трудової діяльності висуваються необхідність постійного оновлення знань і освоєння нових професій. Серед найбільш затребуваних якостей працівника виділяються широкий професійний профіль, динамізм, творчість, здатність до грамотної оцінки, соціальна відповідальність.

Будучи найважливішою соціальною характеристикою особистості і якістю людської трудової діяльності, професіоналізм являє собою не тільки психологічну та етичну, але головним чином соціально-філософську проблему. У професійній діяльності реалізується не тільки й не стільки індивід, скільки цілепокладаючий і мотивований суб'єкт, включений до системи різноманітних соціальних зв'язків і відносин. Професійний розвиток особистості не зводиться лише до вдосконалення її внутрішніх психологічних структур: професіоналізація особистості є невід'ємною складовою її соціального й культурного розвитку. Практичне вирішення питань професіоналізму та професійного розвитку людини багато в чому залежить від можливостей філософського осмислення цих проблем, вивчення яких для вітчизняної соціологічної науки набуває, таким чином, особливої значущості.

Розвиток соціологічної науки відбувається сьогодні в процесі її діалогу із суміжними соціально-гуманітарними дисциплінами. У межах такого діалогу обговорюють як загальний концептуальний вигляд сучасного й майбутнього суспільства, так і стани та тенденції розвитку окремих його сфер, провідне місце серед яких посідає професійна. Унаслідок цього здійснюється взаємне збагачення категоріального апарату наук поняттями, які раніше вважали специфічними [11, с. 11]. Саме до таких категорій належить феномен професіоналізму, який відповідає всім критеріям соціального факту за Е. Дюркгеймом, оскільки він об'єктивно існує, має масовий характер і стабільність проявів, а також характеризує усталену систему взаємодій, що знаходить своє відображення в діяльності різноманітних офіційних та неофіційних інститутів, тобто може виступати як об'єкт (і предмет) аналізу і для соціологів.

Метою статті є вивчення феномена професіоналізму в контексті соціально-історичного дискурсу.

Феномен професіоналізму й споріднені з ним явища досить активно розглядали науковці, які представляють різні галузі науки. Так, аналіз по-

няття «професія» ми знаходимо в працях як класичних соціологів: К. Маркса, Г. Спенсера, Е. Дюркгейма, Г. Зіммеля, П. Сорокіна, М. Вебера, Т. Парсонса, так і сучасних – С. Г. Струмліна, В. Г. Подмаркова, О. І. Шкаратана, Г. Н. Соколової, В. М. Шубкіна, В. І. Паніотто, Г. А. Чередніченка. Суттєвий внесок у розвиток цього поняття зробили Є. О. Клімов, Г. С. Никифоров, А. В. Петровський та ін.

Ще більш широко представлені в науковій літературі дослідження, пов'язані з аналізом проблеми професійної діяльності. Значну увагу приділяли їй психологи: О. М. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн, К. А. Абульханова-Славська, А. К. Маркова. Проте особливе значення для нашого дослідження мають праці соціологів, а саме: учення про професійний комплекс Т. Парсонса, про професійну етику та професійний дух Е. Дюркгейма, теорія життєвого шансу П. Бурдьє, а також доробки в галузі цієї проблематики сучасних науковців І. І. Чанглі, М. І. Дряхлова, А. І. Кравченка, В. О. Томілова, Ж. Т. Тощенко, А. С. Афоніна, В. І. Верховіна, Ю. П. Аверіна та ін.

Поняття «професіоналізм» досі концептуально не досліджено належним чином. Істотним недоліком його інтерпретації є його психологізація – професіоналізм трактують як виключно психологічну якість особистості, що характеризує її самореалізацію у сфері обраної професії [6, с. 117], і цілком знехтувано соціологічними основами терміна. Адже досягнення певного рівня професіоналізму – змістовна характеристика соціальної діяльності людини. Але діяльність у цьому випадку розглядають лише як процес реалізації певної ділової, професійного завдання – в аспекті професійного досвіду. Таке розуміння звужує поняття «професіоналізм», обмежуючи його лише сферою професійних компетенцій фахівця.

Розгляд професіонала як персоніфікованого носія певного виду діяльності закріпився в науковій літературі одночасно з визнанням професіоналізму як форми діяльності, що домінує, лише в середині XVIII ст. [9, с. 98]. Аналіз історії соціологічної думки засвідчує, що й до того часу при характеристиці особистості виділяли риси, пов'язані з родом занять і формою діяльності, але оцінювали їх по-різному й рідко вважали визначальними щодо особистості.

На перших етапах розвитку первісних спільнот, коли професій ще не було, існував статевий розподіл обов'язків: чоловіки були мисливцями, жінки – збирачами. Поступово й дуже повільно почали виокремлюватись люди, які мали певні здібності та набували майстерність у виготовленні знарядь для мисливства й рибальства, а також для оборони та нападу, тобто зброї, що була необхідна у відносинах з агресивними або, навпаки, занадто слабкими сусідами.

Спочатку були розподілені обов'язки: одні працювали в полі, інші пасли худобу, а дехто ходив на полювання. Поступово всі ці обов'язки відокремлювалися один від одного. З усього натовпу виділилися майстри, які вміло робили зброю або ліпили горщики. Це започаткувало перший обмін

товарами й послугами. Наприклад, «ти мені м'ясо, а я тобі хліб». Пізніше почали з'являтися здібні люди в будівництві та обробці каміння, глини й піску, виготовленні скребків, обробці шкір і бавовни. Усім таким майстрам давали «прізвиська», які набагато пізніше, вже за часів Середньовіччя, поступово ставали прізвищами: Коваль, Гончар, Тесляр, Скляр тощо [7, с. 98].

Крім того, соціальне життя в племені вимагало різноманітних дій, які із часом усе більше ускладнювались. Крім мисливства та збиральництва, необхідні були такі соціальні дії, як підтримка порядку, відправлення релігійних ритуалів, управління й прийняття рішень у складних ситуаціях, лікування хворих та інвалідів, нагляд за дітьми. Вожді, шамани й лікарі ще не набули статусу професіоналів, але без такої специфічної діяльності окремих особистостей виживання племені було під загрозою.

В умовах рабовласницьких відносин трудова діяльність має була підпорядкована інтересам певних осіб, які володіли владою та правом на насильство щодо рабів [2, с. 138], що позначалося й на професійній орієнтації. Соціально-історичний тип раба передбачав диференціацію за родом занять, трудовими здібностями, кваліфікацією та іншими ознаками (що визначало ціну раба), ступінь володіння якими давала можливість рабу вижити, визначала його життєдіяльність в умовах рабства. Тому можна сказати, що соціальний тип раба вже включав диференціацію за професіями. Саме в рабовласницькому суспільстві зустрічаються одні з перших згадок про професії: хлібороб, будівельник, ткач, швець, поети, майстри різного начиння, рапсоди, мисливці тощо [8, с. 111].

Уже в Стародавньому світі склалися основи ставлення до професії. Попередниками ремісничих цехів були громади орфіків, піфагорійці. Згідно з Піфагорійським статутом, філософ (тобто «люблячий мудрість») повинен вести певний спосіб життя, що включає утримання від м'ясної їжі, щоденні вправи в запам'ятовуванні найважливіших істин, підтримання гарної фізичної форми, щоденний самозвіт у моральності скоєного. Піфагорійці мали уявлення про значущість колегіальності, взаємної допомоги, професійної таємниці, вірності обов'язку, турботу про престиж громади [4, с. 241–242].

Також у Стародавньому світі так званий «професіоналізм» був пов'язаний з освіченістю, широтою кругозору. Ще Арістотель у «Політиці» звернув увагу, що серед причетних до медицини є три типи людей: практикуючий лікар, творчий дослідник, який знайомить практика зі своїми висновками, і просто освічена в медицині людина. І додає, що такий поділ існує в інших спеціальностях [1, с. 27].

Арістотель, наприклад, стверджував, що заняттям, яке сприяє розвитку особистості, її здібностей, узагалі тим, що є гідним вільної людини, є тільки політика. Що стосується решти сфер діяльності, то ідеалом вважали «аристократичний дилетантизм», у свою чергу, професіонал мав низький соціальний статус [3, с. 14].

Професіоналізм у Середньовіччі отримав новий імпульс у зв'язку з поширенням християнства. Будівництво храмів, їх облаштування вимагало зодчих і ковалів, склярів і живописців, срібних справ майстрів тощо. У цій необхідності «працювати для Бога» (а не для себе) – і корінь високої якості вироблених виробів, і причина поширення професійних технологій у просторі культури. Суворе дотримання зразку «Божого дому», «писання Ліка» зумовило канонічність й інших ремесел, усієї культури. Авторитет майстра в ремісничій спільноті (цеху) ґрунтувався на паралелі з авторитетом Творця і був передумовою для формування ставлення до праці як до «творіння», пов'язаного з особливою ретельністю та старанням. Середньовіччя формує традицію монотеїстичної культури [12, с. 4].

Майстерність у Середньовіччі – оцінка професійної та духовної зрілості людини, заснована на пріоритеті моральних якостей. Майстер – це не тільки кращий професіонал, а й Учитель, Наставник (вихователь), Хранитель Рецепт, той, чий авторитет беззаперечний, кому довірені честь і доля всього професійного цеху. Цінність майстерності, що формувалася в Середньовіччі, підготувала значення, що надається професіоналізму в культурі наступної епохи – Нового часу [13, с. 38].

Новий час формує людину буржуазної епохи, особистість, яка стала суб'єктом капіталістичних виробничих відносин, найманим працівником і яка розвине ці відносини до сучасного їх стану. Людина Нового часу успадковує активність перетворювального ставлення до світу людини епохи Відродження, але він більш складний та суперечливий. Новий час орієнтував людину на пошук досвідчених, експериментальних удосконалень критеріїв життєвого світу. «Плодоносний досвід» (у філософії Ф. Бекона – досвід експериментальної роботи) створює культуру промислової революції, інноваційну за духом. Ці тенденції створюють нову потребу епохи – потребу в особистості певного типу – професіонала. Кордоном дихотомії виконавець/професіонал стає звернення індивіда до продукування досвіду нового типу – інновативного досвіду.

Зародження ідеї професіоналізму та професійної компетенції пов'язано з появою концепції особистості «возрожденческого» типу – вільної, яка самостійно визначає своє місце в світі. Професійне покликання визначено вільним вибором особистості, але воно не є іманентним по своїй суті – воно трансцендентно та іманентно – дано Богом і прийнято людиною як вільний вибір. Природне начало, належність за народженням відходять у минуле. Людина усвідомлює себе, своє Я як вільний суб'єкт. Саме професійне покликання стає підставою професіоналізму. Так складається особливе світоставлення, назване М. Вебером «етикою капіталізму»: «уявлення про професійний обов'язок, про зобов'язання, які кожна людина повинна відчувати та відчуває щодо своєї «професійної» діяльності, у чому б вона не полягала й незалежно від того, чи сприймається вона індивідом як використання його робочої сили або його майна (як «капіталу»), – це уявлення

характерно для «соціальної етики» капіталістичної культури, а в певному сенсі має для неї й конституційне значення» [5, с. 551].

При цьому, на відміну від Античності, професійна належність відігравала важливу роль, але справжніми професіями визнавали лише «вільні», тобто творчі, професії. Свого розвитку такий підхід набув значно пізніше, на сучасному етапі розвитку соціологічної науки, коли під час вивчення професійних типів особистості основний акцент стали робити виключно на інтелектуальних прошарках суспільства (учителі, лікарі, юристи, учені, керівники), на основі чого формулювали висновки про природу професій і особи професіонала (прикладом такого підходу можна вважати міркування із цієї проблеми Т. Парсонса). З другого боку, існує певна кількість наукових концепцій, які певним чином абсолютизують професіоналізм. Так, у концепції «первісного капіталізму» А. Фергюсона, а також у дослідженнях К. Бюхнера діяльність первісного мисливця або рибалки вважається типовою професійною діяльністю тільки тому, що тут має місце розподіл «часу праці» і «часу життя».

За словами К. Зайфарта, процес інституціалізації професіоналізму проходить за схемою «ремесло – спеціальність – професія», у результаті чого формується «інший людський тип, який забезпечує соціальний авторитет персоніфікованого ним знання» [15, с. 200]. Цей людський тип відповідає категорії «професіонал».

Сучасне визначення професії як соціально значущого, відповідного потребам суспільства та інтересам особистості виду діяльності, для виконання якої необхідні загальні та спеціальні теоретичні знання, уміння, навички, а також відповідні здібності й особливості особистості, не припускає ототожнення цього поняття з іншими, близькими йому за змістом, такими як: заняття, рід трудової діяльності, сукупність трудових функцій, спеціальність тощо. Професіонал як носій такої діяльності повинен бути суспільно значущою постаттю, що поєднує в собі якості, якими не володіють індивіди, які персоніфікують зазначені категорії трудової діяльності. Такі якості визначають механізм професійної та соціокультурної ідентифікації особистості.

Сучасний ринок праці – неймовірно рухлива система: сьогодні ми спостерігаємо ажіотажний попит на фахівців у галузях, яких ще 10–20 років тому не існувало в принципі, і ніхто не міг передбачити їх появу. З іншого боку, цілий ряд професій і ремесел пішли в небуття у зв'язку з технічним прогресом, механізацією й автоматизацією побуту або просто зміною звичок людей. Тепер лише архівні фото можуть розповісти, якими дивними, але абсолютно законними способами люди заробляли собі на життя лише 100 років тому. Деякі із цих професій були надзвичайно небезпечні для здоров'я й життя, інші передбачали необмежене використання дитячої праці. Серед професій, які припинили існувати у зв'язку з відсутністю необхідності, такі: монтажник кеглів у боулінгу, людина-будильник,

слухач ефіру, щуролов, палій ліхтарів, гуртівник колод, оператор комутатора, викрадач трупів, лектор у робочих цехах тощо [14].

Як бачимо, більшість професій зникли в результаті науково-технічного прогресу.

Чимало дослідників (А. Деркач, Н. Кузьміна, Є. Климов та ін.) характеризують професіоналізм у діяльності як сукупність знань, умінь, навичок, що дають змогу виконувати відповідні професійні функції. Серед них можна виділити такі:

- відповідні потребам обсяг знань та загальний інтелектуальний рівень;
- досить тривалий строк навчання та підготовки;
- відповідність функцій, що виконуються, системі загальносоціальних цінностей;
- адекватна мотивація, спрямована на досягнення кінцевої мети;
- бажання служити людям;
- почуття корпоративної єдності.

Розкриваючи онтологічну сутність понять «професія» і «професіонал», сучасний соціолог В. Л. Погрібна, резюмуючи еволюцію поглядів соціологів різних часів і теоретичних спрямувань, від К. Маркса, Г. Спенсера і Е. Дюркгейма до В. Подмаркова, В. Шубкіна та В. Паніотто стверджує, що професія – це соціальний механізм диференціації та спеціалізації трудової діяльності на видовому та внутрішньовидовому рівні, який функціонує як засіб розвитку змісту праці [10, с. 192]. Звідси висновок, що на роль професії претендують найбільш давні та шановані заняття, в яких велике значення мають професійна компетенція, етичний кодекс, механізм внутрішньопрофесійного контролю, особливої професійної культури тощо. У зв'язку із цим картина професійного простору являє собою набір різноманітних видів діяльності: частина з них тяжіє до так званих «повноцінних» професій, інші – до «простих» професій (мало- або некваліфікованої праці, де не потрібна спеціальна освіта, немає привілеїв, професійних асоціацій тощо).

Висновки. Як бачимо, феномен професії існує вже тисячі років, і немає підстав розглядати попередні форми лише як підготовку до професій сучасного типу. Особливість нинішньої ситуації полягає в тому, що процес професіоналізації охопив практично всі сфери трудової діяльності, унаслідок чого професія стала універсальним соціальним інститутом, а належність до професійної групи – головним засобом соціальної ідентифікації (на відміну від родової, племінної, етнічної, релігійної, класової тощо).

Для конститування професії необхідні принаймні дві умови: з одного боку, певне відокремлення діяльності (як мінімум, на видовому рівні), чітка міра диференціації діяльності, а з іншого – закріплення цієї діяльності за окремою соціальною групою, яка використовує її як джерело засобів

до існування. Отже, професія виступає як трудова діяльність, що є неможливою без відповідної теоретичної та практичної підготовки.

У свою чергу, професіоналізм є інтегральною характеристикою соціально значущих професійно-особистісних якостей спеціаліста, а також результатом його професійної праці, який відображає рівень його професійної компетентності, досвіду, загальної культури, знань та вмій, моральної позиції.

Аналіз наукової літератури та соціальних проблем і практик щодо становлення професіоналізму свідчить, що досліджувана нами категорія професіоналізму повинна бути спрямована на становлення професіонала як активного суб'єкта професійної діяльності.

Проведене теоретичне дослідження та отримані результати дають змогу зробити висновок щодо мети дослідження. Разом з тим дослідження не вирішує проблеми в повному обсязі. Предметом подальших наукових пошуків може бути розгляд феномена професіоналізму із соціально-філософської точки зору, розмежування понять «професіонал», «умілець», «фахівець», виокремлення соціальних аспектів професіоналізму як складової соціально-професійної мобільності.

Зауважимо, що проблему професіоналізму вивчало багато науковців у галузі психології та педагогіки, проте питання професіоналізму як особливого соціального феномена сьогодні досі відкрите.

Список використаної літератури

1. Арістотель. Політика / Арістотель ; пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. – К. : Основи, 2000. – 239 с.
2. Батенин С. С. Человек в его истории / С. С. Батенин. – Л. : Изд-во Ленинград. ун-та, 1976. – 295 с.
3. Брончиева Э. З. Професионал как социокультурный тип : автореф. дис. ... канд. социол. наук / Э. З. Брончиева. – Москва, 1992. – 25 с.
4. Букреев В. И. Этика права. От истоков этики и права к мировоззрению / В. И. Букреев, И. Н. Римская. – Москва : Юрайт, 1998. – 335 с.
5. Вебер М. Смысл свободы от оценки в социологической и экономической науке / М. Вебер // Избранные произведения. – Москва : Прогресс, 1990. – С. 547–601.
6. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – Москва : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 312 с.
7. Мельничук В. М. Теоретичні передумови вивчення процесу професійного самовизначення особистості в соціології: від античності до кінця XVIII ст. / В. М. Мельничук // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія: Соціологія. – 2015. – Т. 258. – Вип. 246. – С. 97–101.
8. Платон. Государство. Законы. Политика / Платон ; предисл. Е. И. Темнова. – М. : Мысль, 1998. – 798 с.
9. Погрібна В. Л. Соціологічний підхід у правоохоронній акмеології: постановка проблеми / В. Л. Погрібна // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія : зб. наук. пр. – Харків, 2013. – № 5. – С. 96–105.
10. Погрібна В. Л. Соціологія професіоналізму : монографія / В. Л. Погрібна. – Київ : Алеута, КНТ: ЦУЛ, 2008. – 336 с.

11. Погрібна В. Л. Соціологія професіоналізму як галузь соціології: онтологічні, епістемологічні, практичні аспекти (на прикладі діяльності органів внутрішніх справ України) : автореф. дис. ... д-ра соціол. наук : 22.00.04 / В. Л. Погрібна ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2009. – 35 с.

12. Помпеев Ю. А. История и философия отечественного предпринимательства / Ю. А. Помпеев. – Санкт-Петербург : [б. и.], 2002. – 272 с.

13. Протанская Е. С. Профессиональная этика: Моральная пропедевтика делового поведения / Е. С. Протанская. – Санкт-Петербург : Алетей, 2003. – 287 с.

14. Профессии, которых больше нет [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://diletant.media/articles/25606301/>.

15. Seyfarth C. Gesellschaftliche Rationalisierung und die Entwicklung der Intellektualenschichten: Zur Weiterführung eines zentralen Themes Max Webers / C. Seyfarth // Max Weber und die Rationalisierung sozialen Handelns. Stuttgart. – 1981. – S. 189–223.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2017.

Мельничук В. М. Професіоналізм в контексті соціально-історического дискурсу

В статті розкрито сутність поняття «професіоналізм» з точки зору соціології в історическій ретроспективі. Проаналізовані соціальні передумови виникнення перших професій на початкових етапах розвитку соціальних спільнот. Розглянута категорія «личність професіонала» з позицій соціологічної науки. Визначено механізм становлення професіонала як особливого типу. Доведено, що прізвища деяких людей були пов'язані з характером і змістом їхньої трудової діяльності. Проаналізовані фактори розвитку професій в Давньому світі (Китай, Греція), в епоху Середньовіччя, де професіоналізм отримав новий імпульс в зв'язі з поширенням християнства, в Нове вілля, де людина буржуазної епохи, людина, яка стала суб'єктом капіталістических виробнических відносин, наймним працівником і яка розв'язує ці відносини до сучасного їхнього стану. Доведено, що на сучасному ринку праці для виконання певного типу роботи потрібні загальні і спеціальні теоретическі знання, вміння, навички, а також відповідні здібності і особливості людини. Відзначено, що завдяки науково-техніческому прогресу професіоналізм отримав нову форму, і багато нових професій з'явились на заміну старим. Розкрито онтологіческую сутність понять «професія» і «професіонал». Оцінено вплив науково-техніческого прогресу на розвиток окремих професій, деякі з яких перестали існувати. Охарактеризовані професіональні функції професіоналів. Виявлено, що на роль професії претендують самі давні і шановані заняття, в яких велике значення має професіональна компетенція, етический кодекс, механізм внутрішньопрофесіонального контролю, особливості професіональної культури і тому подібне. Доведено, що роботи зарубіжних і вітчизняних учених декілько десятиліть тому мають актуальність в наше вілля.

Ключеві слова: професія, професіоналізм, професіонал, соціальний тип, соціальні спільноти, майстерство, ринок праці, людина.

Melnichuk V. M. Professionalism in the Context of Socio-Historical Discours

The article reveals the essence of the concept of «professionalism» from the point of view of sociology in historical perspective. Analyzed the social background of the first professions in the initial stages of the development of social communities. Considered the category of «professional identity» from the standpoint of sociological science. The mechanism of formation of the professional as a specific type. It is proved that the names of

some people were associated with the nature and content of their work. Analyzed the factors of the development of professions in the Ancient world (China, Greece), The middle ages in an era where professionalism has received a new impetus in connection with the spread of Christianity, in modern times, where the man of the bourgeois era, the person who is the subject of capitalist relations of production, the employee, and which will develop these relationships to their contemporary status. It is proved that in the modern labour market for a particular type of work required in General and special theoretical knowledge, abilities, skills, and relevant skills and personality characteristics. Noted that through the scientific-technical progress the professionalism acquired another variety, and a lot of new professions appeared to replace the old. Disclosed ontological essence of the concepts «profession» and «professional. Evaluated the impact of scientific and technological progress on the development of individual professions, some of them perately to exist. A number of trades and crafts fell into oblivion due to technical progress, mechanization and automation of the home, or just a change in habits of people. Characterized by professional functions of professionals. It was found that the role of the profession claim the most ancient and honorable occupations in which the great importance of professional competence, a code of ethics, the mechanism unotron control specific occupational culture and the like. Picture of professional space is a set of various activities: some of them tends to the so-called «full» professions, others in «ordinary» professions. It is proved that the practices of foreign and national scientists several decades ago have relevance in our time.

Key words: *profession, professionalism, professional, social type, social community, skills, the labour market, personality.*